

UTFASNINGSG- OCH RISKMINSKNINGSSÄMNER

Text sammanställd från www.kemi.se

KEMI
Kemikalieinspektionen

Ha koll på verksamhetens kemikalier

Ibland kan det vara bra att inventera i alla kemikalier som hanteras i verksamheten. Kemikalier har många viktiga funktioner och finns i princip i allt vi producerar i samhället. De förekommer både i flytande form såsom oljor och vätskor, i fast form i olika material och varor, till exempel plast, papp och textil, liksom i pulver- eller gasform i till exempel aerosolprodukter. Det kan finnas farliga kemikalier som används i verksamheten eller framställningen av produkter oavsett om verksamheten handlar med kemiska produkter, varor eller material.

Kemikalieförteckning

Ett bra sätt att få överblick över sin kemikalieanvändning är att upprätta en kemikalieförteckning. Det finns krav både i egenkontrollförordningen i miljöbalken och i Arbetsmiljöverkets föreskrifter på att en kemikalieförteckning ska finnas. Syftet med en kemikalieförteckning är att kartlägga vilka kemikalier som hanteras i verksamheten och om de utgör någon risk för hälsa och miljö. Enligt miljöbalken ska man inom yrkesmässig verksamhet använda sig utav bästa möjliga teknik. En kemisk produkt innehåller i regel många olika ämnen. För att undvika de farligaste ämnena, fråga leverantören om miljövänligare alternativ som inte innehåller utfasningsämnen, begränsningsämnen eller prioriterade riskminskningsämnen. Välj i första hand kemikalier som inte blir till farligt avfall efter användning. Längre ner kan du läsa mer om utfasnings- och riskminskningsämnen.

Minimikravet för en kemikalieförteckning är att den måste innehålla namnet på den kemiska produkten och produktens klassificering enligt CLP-förordningen. Kemikalieförteckningen bör även innehålla information om produktens ämnesinnehåll och ämnenas klassificeringar. Det underlättar verksamhetens möjligheter att bedriva ett proaktivt kemikaliearbete och byta ut farliga kemikalier.

En enkel kemikalieförteckning kan göras i ett Excel-dokument men det finns även digitala system som hjälper till med att dokumentera och hålla koll på verksamhetens ämnen. **Miljöenheten i Marks kommun tillhandahåller även en färdig mall för kemikalieförteckning.**

Utfasningsämnen

De ämnen som har de allvarligaste egenskaperna för hälsa och miljö och som är viktigast att prioritera att byta ut eller undvika kallas för **utfasningsämne**. Utfasningsämnen är ämnen som kan komma att bli identifierade som SVHC-ämnen och successivt bli föremål för tillståndsprövning i EU:s kemikalielagstiftning Reach. En del av utfasningsämnena är redan idag förbjudna eller begränsade i vissa användningar.

För utfasningsämnen gäller generellt:

- Det är ett ämne med särskilt allvarliga egenskaper.
- Användningen av särskilt farliga ämnen ska så långt det är möjligt upphöra enligt miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö, som är en del av Sveriges miljömål.
- I EU-lagstiftningen Reach kommer sådana ämnen att bli identifierade som SVHC-ämnen och successivt bli föremål för tillståndsprövning.

- En del av dessa ämnen är redan förbjudna i olika användningar.
- Undantag finns för bekämpningsmedel som är godkända för användning inom EU och ämnesgruppen komplexa kolväten.

Prioriterade Riskminskningsämnen

De ämnen som har något mindre allvarliga egenskaper för hälsa och miljö jämfört med utfasningsämnena benämns som **prioriterat riskminskningsämne**.

Prioriterade riskminskningsämnen har farliga egenskaper. För att bedöma risken kan du se över hur ämnet används och hur stor exponeringen är. Utifrån din bedömning kan du överväga att byta ämnet. En del prioriterade riskminskningsämnen är redan förbjudna i vissa användningar.

För prioriterade riskminskningsämnen gäller generellt:

- Det är ett ämne med farliga egenskaper. Se över användning och exponeringsvägar för ämnet för att bedöma risken! Överväg substitution!
- En del av dessa ämnen är redan förbjudna i olika användningar.
- Enligt miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö, ska den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte vara skadlig för människor eller den biologiska mångfalden.

PRIO – en hjälp göra bra val

PRIO är ett verktyg som hittas på Kemikalieinspektionens hemsida (www.kemi.se). Verktyget hjälper dig att hitta och byta ut farliga ämnen i dina varor eller kemiska produkter. Genom att välja bort farliga ämnen mår du om dina medarbetare, dina kunder och miljön. Det gör också att dina produkter kan återvinnas och användas på nytt vilket främjar en giftfri cirkulär ekonomi.

I PRIO hittar du såväl ämnen som är förbjudna som ämnen som fortfarande är tillåtna att använda. Genom att fasa ut användningen av farliga ämnen kan du ligga steget före lagstiftningen och undvika ämnen som är på väg att bli begränsade eller förbjudna. Det är bra både för ekonomin och miljön.

I tabellerna nedan ses en översikt av de ämnesegenskaper som kännetecknar utfasnings- och prioriterade riskminskningsämnen. I tabellen kan du utläsa koder för faroangivelse (t.ex. H 334). Vilka koder för faroangivelse en produkt innehåller kan du hitta i produktens säkerhetsdatablad.

Kriterier för utfasningsämnen

Egenskap	Kriterie/referens för att fastställa inneboende egenskaper
Cancerframkallande	H350: Kan orsaka cancer.
Mutagent	H340: Kan orsaka genetiska defekter.
Reproduktionsstörande	H360: Kan skada fertiliteten eller det ofödda barnet.
Flourerande växthusgaser (F-gaser)	Kigalitillägget om fluorkolväten (HFC) i den internationell konventionen, Montrealprotokollet (Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer).
Hormonstörande	Hormonstörande ämnen omfattas av definitionen <i>särskilt farliga i ämnen</i> i Sveriges miljö kvalitetsmål <u>Giftfri miljö</u> .
Kraftigt allergiframkallande	H334: kan orsaka allergi- eller astmasymtom eller andningssvårigheter vid inandning. H317: Kan orsaka allergisk hudreaktion.
Ozonedbrytande	H420: Skadar folkhälsan och miljön genom att förstöra ozonet i övre delen av atmosfären.
PBT /vPvB – Persistenta (svårnedbrytbara), Bioackumulerande, Toxiska (giftiga) / mycket svårnedbrytbara och mycket bioackumulerande	Definition enligt Bilaga XIII, Reach-förordningen (EG) nr 1907/2006
Särskilt farliga metaller (Cd, Hg, Pb)	Metallerna kadmium, kvicksilver och bly omfattas av definitionen <i>särskilt farliga i ämnen</i> i Sveriges miljö kvalitetsmål <u>Giftfri miljö</u> .
Särskilt persistenta ämnen (PFAS)	Högfluorerade ämnen (PFAS) har jämförbar allvarlighetsgrad med <i>särskilt farliga ämnen</i> på grund av deras extrema persistens och bör av försiktighetskäl behandlas som <i>särskilt farliga i ämnen</i> enligt Sveriges miljö kvalitetsmål <u>Giftfri miljö</u> .

Kriterier för prioriterade riskminskningsämnen

Egenskaper	Kriterie/referens för att fastställa inneboende egenskaper
Allergiframkallande	H317: Kan orsaka allergisk hudreaktion.
Cancerframkallande	H351: Misstänks kunna orsaka cancer.
Miljöfarliga långtidseffekter	H410: Mycket giftig för vattenlevande organismer med långtidseffekter. H413: Kan ge skadliga långtidseffekter på vattenlevande organismer.
Mutagent	H341: Misstänks kunna orsaka genetiska defekter.
Mycket hög akut giftighet	H300: Dödlig vid förtäring. H310: Dödlig vid hudkontakt. H330: Dödlig vid inandning. H370: Orsakar organskador.
Reproduktionsstörande	H361: Misstänks kunna skada fertiliteten eller det ofödda barnet. H362: Kan skada spädbarn som ammas.
Specifikt organskadande efter upprepad exponering	H372: Orsakar organskador genom lång eller upprepad exponering.